

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԱՐԱՅԻՆ ԳԱՆՈՒԹԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ

Բաժնորդագիրը որոշել թողուած է յաժնորդի կամքին. Ամերիկայի համար 40 կողմէն...

ԴՆԱՐԻ ԹԻԻ 82

1889 ՅՈՒԼԻՍ 20

ՅՈՒԼԻՍ 8 (Հ.Տ.)

ԵՍԱՐԱԾ

Կը հրատարակուի Ղ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կառ...

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ԲԱՅՈՒՆՈՒԹ Ե ԲԱՅՈՒՆՈՒԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

Ե ՏԱՐԵՇՐԶԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

(1889 ՕԴՈՍՏՈՍ—90 ՅՈՒԼԻՍ)

Արմենիան կը հրատարակուի առաջիկայ տարեշրջանին մէջ միեւնոյն օրը...

Տարեկան բաժնորդագիրն է՝ Պարսկաստանի համար 10 ֆրանք...

Եւրոպայի և այլ տեղերի համար 20 ֆրանք:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամներէն անոնց համար արանք տարեկան 20 ֆրանք...

Անոնք որ 3 բաժնորդ կը գտնեն Արմենիայի, մէկ օրինակ ալ 2րդ կը ստանան...

Վեցամեայ և եռամեայ բաժնորդագրութիւններ ալ կընդունուին...

Հատով պիտի ծախուի 20 սանթիմ ամեն տեղ: Բացառութիւն կը լինի այն տեղերի և անձերի համար որոց կընայ զրկուել տարեկան 40 ֆրանք...

Արմենիայի տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրացիրը զրկելու փոստի ծախքը:

Բաժնորդագիրներն կ'ստանան պէտքէ զրկուին:

Արմենիայի մէջ հրատարակութեան համար ծանուցումներ ալ կընդունուին հայերէն, ֆրանսերէն և անգլիերէն լեզուներով: Ծանուցման արժէքը կը հաշուի զրկելու համեմատ...

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի քանի տող «Հայաստանի Զաւակների Միութեան» մասին. — Հայոց գործին ակամայ օգնողներ. — Նամակներ Հայաստանէն. — Ճաշկերպը ի պատիւ Մշակի խմբագրին. — Անտարքերը (նոստաւար). — Հայեր ի Ռուսիա. — Թիւրքիական յարեր. Արտասանման յարեր. — Ծանուցումներ:

ՄԻ ԲԱՆԻ ՏՈՂ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՎԱԿՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ»

Մ Ա Ս Ի Ն

Տարին կանցնի որ «Հայաստանի Զաւակների Միութեան» տեսչութեան հրաժարական տուած և մէկ կողմ քաշուած ենք. բայց այնու ա մեծայնիւ երբեմն հարցումներ կ'աւելան Միութեան նկատմամբ և երբեմն ալ կը պատահի որ գիտնալով հանգերձ լի է մենք «Հայաստանի Զաւակների Միութեան» հետ այլևս վարչական կապեր չունինք, դարձեալ դրամա կան յանձնարարութիւններ կ'ունեն մեզ այդ Միութեան վճարուելու համար:

Ուստի հարկ համարեցինք այս անգամ մի քանի տող եւս գրել որպէս զի լի է մեր բազմազարդ գրութեան մէջ մեր պաշտօնէ և յանձնառութիւններէ գուրա աշխատանքներ չծախարչուեն մեր վրայ, և լի է իրենք այդ յանձնարարութիւն անողներ չդատարարուին ոչ ստանալու իրենց յանձնարարութիւնները պատասխաններն:

Աւելորդ չենք համարիր այս առթիւ պատասխանել մի քանի տողով նաեւ անոնց որոնք կը հարցնեն ի՞նչն է համար «Հայաստանի Զաւակների Միութեան»ը հիմնադրելով զայն կազմակերպել և գործուն վիճակի մէջ դնել յետոյ, մեր տեսչական պաշտօնի պայմանաժամէն յառաջ հըրաժարական տուինք և քաշուեցանք մէկ կողմ:

աշակերաններէ մին, Պարոն Դարեգին Բաղէշեան, որ անցած տարի Վանի բանտին մէջ Արթ. Արսէն Վ. Թօխմախանի հետ խաչը հանուելով անուանի եղաւ, 1885ի վերջեր եկած էր Մարտէջ մեղ մօտ և կուգէր այստեղ մի արհեստ ուսնիլ, գտնէ մտնել Մանգէլիէի Հողագործական վարժարանը. բայց իւր նիւթական միջոցներ չէին ներեր և իրեն համար ամսական 400 ֆրանքի չափ մի օժանդակութիւն հայթայթելու նպատակով Մարտէջի մէջ եղած անհատական գիւմուսներն ապարդիւն մնային, այնպէս որ Պ. Բաղէշեան 1886 թուականին ստիպուեցաւ գլուխ կախ վերադառնալ Վան օր յետոյ անակոյի կապիտաներով մինչեւ իսկ խաչուելու ենթարկուեցաւ և ցիլեանս բանտարկութեան դատաւարուեցաւ որմէ զեւ այս վերջին օրերը հազիւ ազատուած է Վանի բանտարկուածներին համար հրատարակուած ընդհանուր ներողութեամբ:

Պ. Բաղէշեանին Մարտէջէն անցալով Վան վերադարձի դէպքը պատճառ եղաւ մեզ որ մի ընկերութիւն կազմուել միաքը յայտնաւ, որպէս զի զանազան տեղեր գտնուող հայ գողութեանութիւններին գիմելով անոնց դրամական օժանդակութեամբ կարենանք Եւրոպա բերել ապա այն ընդունակ Հայ պատանիներ որոնք կը նկատենք ի՞նչ Վանի մէջ մնալով գիւրենք հալածող թիւրք կառավարութեան ճիւղներին զոհ պիտի գտնան առայժմ ի դուր և որոնք Հայաստանին յարմար արհեստներ սովորելով և կամ բարձր ուսում ստանալով Եւրոպայի մէջ լի է առայժմ ապահովուած կը լինին զիրենք հալածող ձեռքէն և լի է կը պատրաստուին իրենց հայրենիքի օգտակար լինել ապագային մէջ յարժար ժամանակին:

Ոմանք կառարկէին լի է այդ ուսանողներ Եւրոպայի մէջ ուսում առնելէ յետոյ չին ուղեր վերադառնալ Հայաստան, լի է նոքա այնպէս կապականութիւն Եւրոպայի մէջ որ փոխանակ մեր նպատակի և ծրագրի ծառայելու, ապերախութեամբ միայն կը փոխարինեն իրենց համար եղած աշխատութիւններին եւ այլն: Ձենք մերմեր այդ առարկութիւններին մինչեւ մէկ աստիճան ճշմարիտ լինելը:

բայց չէինք կրնար ընդունիլ ի՞նչ եւրոպայի մէջ ուսանող բոլոր հայերն ալ ապականուած են կամ պէտք է ապականութիւն և անօգուտ գտնան իրենց հայրենիքի: Ուսանողներին ինչպիսի չընտնի մէջ ապրիլը և ինչպիսի ազդեցութեան տակ և ինչպիսի կրթութիւն մեծագէտ կրնայ նպատակ իրենց ապագայ գործունէութեան ուղղութեանը: Երկուր ժամանակ եղած լինելով կրթութեան պաշտօնէտ, կրթութեան ունեցած ազդեցութեան վրայ հատարք խոր արժան թողած է մեր սրտի մէջ փորձառութեան միջոցով: Կրնայ պատահիլ որ «Հայաստանի Զաւակների Միութեան» օժանդակած ուսանողներին մէջէն յետոյ անխիղճ ապերախներ և վատ մտանքներ ալ գուրա գտնուին մինչեւ անգամ մարդկութեան ամենէն խոհեմ և խորիմաց կրթողին և մեծ յատկապանին: Յիսուսի աշակերտներէ մին ալ Յուդա գուրա եկաւ. բայց այդ պատճառ չհամարուիր որ արանանք կրթութեան պէտքն ու ուղղեցութիւնը աշակերտների ապագայ գործունէութեան վրայ:

Ուստի մենք շնայելով առարկութիւնների, սկսանք գործի և աշխատեցանք Միութեան գործաւորն. բայց մեր արտաքին թշնամի թիւրքը մեր Հայերէն աւելի խեղացի դուրս եկաւ և «Հայաստանի Զաւակների Միութեան»ը դեռ նիւթական կարողութիւն չունեցած որ օգնէ մեր աչքի առջեւ ունեցած մի քանի Հայաստանցի երիտասարդներին Եւրոպա անցնելուն, թիւրք կառավարութիւնն զանոնք արգէն բռնեց, բանտարկեց, արտրեց և ցիրուցան ըրաւ:

Արմենիայի խմբագրութիւնն շնայելով իւր նեղ գրութեան, այդ միջոցին բերած էր արգէն իւր մօտ Վանէն մի երիտասարդ որ 10 ամսի չափ իւր մօտ պահեց և յետոյ «Հայաստանի Զաւակների Միութեան»ը պաշտօնանութեամբ սկսաւ Մարտէջի մէջ բժշկութիւն ուսնիլ:

Որովհետեւ մեր ծրագրի կախան մասը խանդարուեցաւ այսպէս մեր հայրենակիցների անտարբերութեան և զանգաղութեան, իսկ մեր թշնամի թիւրքը կառավարութեան հեռատեսութեան և եռանդոտ գործունէութեան պատճառով, որովհետեւ այդ մէկ աշակերտի նիւթական միջակը գրէլիէ ապահովուած, իսկ իւր բարոյական զգացման մասին մեր ուղած ուղղութիւն տուել համար մեր սուղ ժամանակ չէինք կրնար զոհել այդ միմիակ աշակերտի, մանաւանդ այդ առթիւ մեզ

դէմ խուլ թշնամութիւններ, հակառակ թեւադրութիւններ և երբեք չեն տեսնուել նոյն իսկ մեր բարեկամների շրջանին մէջ, մենք հարկ համարեցինք հրաժարուիլ ու քաշուիլ «Հայաստանի Զաւակների Միութեան» տեսչութենէն, քանի որ, ինչպէս արդէն բացատրեցինք, այդ Միութիւն այլեւս չէր կրնար ծառայել մեր բուն ծրագրի:

Այնուհետեւ մենք մեր աշխատութիւններ բոլորովին նուիրեցինք հայրենիքի ազատութեան նպատակով մի ընկերութիւն կազմակերպութեան և վերջապէս մեր քաղաքական գաւառակցների խորհրդակցութեամբ ծնաւ «ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»-ը որի մասին մենք առիթ պիտի ունենանք գրելու ուրիշ անդամներ ալ:

Մ. Փ.

ՀԱՅՈՑ ԳՈՐԾԻՆ ԱԿԱՄԱՅ ՕԳՆՈՂՆԵՐ

Երբ կարծին դնում են կրակից պատրաստած շրջանակի մէջ, խեղճ կենդանին աշխատում է մէկ ելք ուրանել ազատվելու այդ հրեղէն բանտից: Բայց տեսնելով իր անելանելի դրութիւնը և միեւնոյն ժամանակ չը գիտնալով կրակի տաքութեան, կարծր սկսում է աննպատակ այս կողմն այն կողմն ընկնել, և վերջը այնտեղն է հասնում, որ խեղճը կորցնում է իր գլուխը և չիօթութեան մէջ անգիտակցաբար հարուածներ է տալիս ինքն իրան պոչի թունաւոր ծայրով և անմիջապէս ինքնասպանութիւն գործում:

«Գլուխ կորցնելը» յատուկ է և մարդուն: Ոչ միայն անանձին անհատներ, այլ և ամբողջ կառավարութիւններ, երբ ընկնում են որեւէ նեղ դրութեան մէջ, փոխանակ լուրջ շրջահայեցողութեամբ նայելու իրանց վրէժասող իրերի վրայ, առհասարակ եղած խելքն էլ կորցնում են, կրակի վրայ շուր անելու փոխարէն իւր են աւելացնում, բորբոքում բոցը և իրանք նրա մէջն այրվում: Հարեւաւոր օրինակներից մտաբերենք միայն ֆրանսիական միապետութիւնը: Ժողովուրդը բռնապետի լծի տակ տրնքում էր, քաղաքներ ու գիւղեր աղքատութեան էին մատնված, աղետահանն ու հոգեւորականը ձեռք ձեռքի տված ճնշում էին հասարակ դասակարգը, նրա իրաւունքներն ոտնակոխ անում, նրա քրտինք — աշխատանքն անբարոյական դուրսնում թիւնների մէջ վառնում: Համբերում էր թշուառ ժողովուրդը, նրա ատելութիւնը դէպի բռնաւոր կառավարութիւնը տարեց տարի մեծանում էր: Բայց համբերութեան էլ է վերջ լինում: Ժողովուրդը պահանջում է կառավարութիւնից մարդկային իրաւունքներ: Իսկ կոյր կառավարութիւնը փոխանակ զիջողութիւններ անելու, փոխանակ կատարելու ժողովրդի իրաւացի պահանջները, վախից «գլուխը կորցրած» սկսում է նորանոր անգոյշ ու վնասակար քայլեր անել դէպի ժողովրդի եղած իրաւունքները: Պրանսիացիները չհամբերելով,

վերջապէս ապստամբում են կառավարութեան դէմ: Այն ժամանակվայ թագաւոր՝ Լիւդովիկոս ԺԶ մինչեւ անգամ փորձում է փախչիլ իր երկրից և միանալ Պրանսիայի թշնամիների հետ. բայց դաւաճան-թագաւորին այդ չի յաջողվում: Ժողովուրդը բռնում է նրան և գլխատում: Միապետութիւնը տեղ է տալիս հանրապետութեան:

Տաճկաց կառավարութիւնը վաղուց է իր գլուխը կորցրել: Ասիական վաշտի զրուլութիւնը թուլացրել է նրա թէ՛ ներքին և թէ՛ արտաքին քաղաքականութիւնը: Կորցնելով իր նահանգներից շատերը, կառավարութիւնը կոյր հաւի նման անընդունակ է անցել դաւաճող օգուտ քաղել, այլ իր անհեռատես վարմունքներով մօտ է միւս նահանգներից էլ զրկվելու: Թուրքներ ուրիշ ազգերի ու տէրութիւնների հետ ունեցած նրա անիմաստ քաղաքականութիւնը, օրինակ վերջիններս միայն Հայերի հետ ունեցած յարաբերութիւնները: Պէտք է երեխայի պէս անհեռատես և միամիտ լինիլ, որ մարդ մի այնպիսի գործ բռնի, սրպիտին է այն Տոնքի շատական արշաւանքը դէպի Եւրոպա, որը յօրինեց թիւրք կառավարութիւնը, Աշըգեան Պատրիարքի և մի քանի էֆէնդիների միջոցով: Պօլսում նստած այդ տղայամիտները համոզված էին, թէ մէկ թափառական վարդապետի օգնութեամբ կարող են խեղդել եւրոպացի Հայերի արգար բողոքը: Մտածում էին՝ եթէ չկարողացանք դադարեցնել հակակառավարական գրութիւնները, գոնէ ցոյց տանք եւրոպային, իբր թէ այդ հրատարակութիւններն առանձին բաղդախնդիր անհատների ձեռնարկութիւններ են. ժողովրդի ոտուար մեծամասնութիւնը նրանց չէ համակրում: Բայց ի՞նչ ենք տեսնում: Կառավարութիւնը Գուրեանի օգնութեամբ ցոյց տվեց համաշխարհին, որ Հայերը դարձնում են իրանց դարեւոր քնից: Թշուառ Հայերն իր յուսահատ ազդակները արձագանքները՝ ոչ-օրինական հրատարակութիւնները, շատ մօտ են իրանց սրտին:

Ուղարկի՛ր, ակամայ պրօպագանդիստ, ուղարկի՛ր տարեկան մի քանի Դուրեաններ, որոնք, քո ցանկութիւնների հակառակ, հայրենասիրական կրակը վառ պահեն մայր-հողից հեռացած զաւակների մէջ:

Եւ այս առաջին անգամը չէ, երբ Տաճկաց կառավարութիւնն ակամայ օգնող է հանդիսանում Հայոց գործին: Անցեալ տարի անքաղաքաբէտ Տաճիկը Հայոց Պատրիարք Յարութիւնի միջնորդութեամբ հասկացնում է Հայերին, որ նրանք չյուսահատվին, որովհետեւ կան մարդիկ, որոնք հայրենիքի համար մտածում են, կան հրատարակութիւններ, որոնք դէմ են գործում Տաճկաց պետութեան, լոյս աշխարհ հանելով նրա բարբարոսութիւնները:

Յեղափոխականներն այն ժամանակ-

վայ գրութեան մէջ չէին կարող այնպիսի պրօպագանդա անել, ինչպիսին արին Յարութիւնը շրջաբերականները . . .

Տաճկաց կառավարութիւնն ոչ միայն անքաղաքաբէտ է, այլեւ տգէտ է. կարծես՝ նոր լինի եկած Միջին Ասիայից: Դիցուք այն կառավարիչները, որոնք նստած են Պօլսում-Եւրոպայի այդ առիական քաղաքում, իրանց քթից հեռու տեղերի մասին անընդունակ են ոչինչ հասկացողութիւն ունենալ, ապա ի՞նչ ասենք այն դեսպանին, որը նստած է Լօնդօնում, և Անգլիայի կազմակերպութեան մասին նոյնքան գաղափար ունի, որքան Չինաց կայսրը: Կամայականութեան երկրում մեծացած Տաճիկը կարծում էր՝ թէ Անգլիայում էլ կարող է առանց որեւէ արդելքի դադարեցնել ուղած լրագրի հրատարակութիւնը: Խեղճին անյայտ էր, որ Անգլիացիներն ունին մէկ սահմանադրութիւն, որն ի միջի այլոց տալիս է երկրին խօսքի ու մամուլի ազատութիւն, և այդ ազատութեան ոչ ոք չի կարող արգելք լինել, մինչեւ անգամ ինքը թագաւորն է:

Այդ անմիտ քայլն այն հետեւանքն ունեցաւ, որ Տաճկաց կառավարութիւնն ոչ միայն չկարողացաւ դադարեցնել մի հայ թերթի հրատարակութիւնը, այլ իր կամքի հակառակ տեղական մամուլին առիթ տվաւ խօսել Հայոց հարցի մասին: Միեւնոյն ժամանակ Հայաստանից եկած տխուր լուրերը խօսակցութեան առարկաներ դարձան մինչեւ անգամ Պարլամենտում: Այս ձեռնարկութեան մէջ էլ կառավարութիւնն ակամայ օգնեց Հայոց գործին:

Կառավարութեան կծիկը յետ է տալիս, նա իր եղած խելքն էլ կորցրել է, և օրէ ցօր աններելի սխալներ է անում: Հայերը միշտ պատրաստ պիտի մնան օգուտվել այդ սխալներից, և առիթ պատահած ժամանակը հարվածներ տալ նրան: Որպէս զի այդ հարվածներն ուժգին և ազդեցիկ լինին, Հայերը պիտի սկսին կազմակերպվել թէ՛ հայրենիքում և թէ՛ հայրենիքից դուրս: Առանց այդ կազմակերպութեան, մենք որքան էլ զանազան բարձր յատկութիւններով օժտված մարդիկ լինին, մէկ այնպիսի շօշափելի ոյժ չենք կարող ներկայացնել: «Դեղ վեր կենայ, գերան կը կոտրի», ասում է ժողովրդական առածը: Եւ այս խօսքի մէջ է պարունակվում հաւաքական ուժի զօրութիւնը: Որքան մեր կազմակերպված ուժերը մեծանան, նոյնքան կառավարութեան զօրութիւնը կը նուազի, և կը գայ մէկ ժամանակ երբ Հայերը իրանց մէջ բաւականին ոյժ դրաւով, կարող կը լինին դէմ ձգել իրանցից Տաճիկ ծանրութիւնը . . . և յեղափոխութիւնը պիտի լինի այդ ծանրութեան ճօճանակը, եթէ ուղում ենք ունենալ մի որեւէ մարդկային ազատութիւն:

Թո՛ղ ամեն մարդ իր ուժի, իր տեղի, իր ընդունակութեան համեմատ

գործի: Երկտասարդ կտրիճը՝ զէնքի ուժով, ճարտարախօսը՝ քարոզի, պրօպագանդայի օգնութեամբ, վաճառականը՝ իր գրամով և այլն:

Հմուտ որսորդի նման պէտք է հեռավոր լինել կառավարութեան ամեն մի շարժվածքին, և ամեն մի անգոյշ քայլից, որքան էլ որ նա չնչին լինի, գիտենալ օգուտ քաղել: Կարելի է հէնց օգուտվել Դուրեան վարդապետի Եւրոպա այցից: Թո՛ղ այն Հայերը, որոնց մօտ եղել է վերոյիշեալ վարդապետը, շնորհակալութիւն անեն Պօլսի Պատրիարքին, ուղարկելով նրան, եթէ ոչ աւելի ազդու, գոնէ մօտաւորապէս այնպիսի մի գրութիւն, որպիսին է Ալտորիա-Ունգարիայի Սուլալա քաղաքի հայ եղբայրներին (1): Այդպիսի գրութիւնները կունենան իրանց յատուկ ճնշումն կառավարութեան ակամայ թէ կամայ օգնական Պատրիարքի վրայ: Ի հարկէ այդպիսի ուղերձներով չպէտք է բաւականանալ. «Հայոց գործի» համար ուրիշ բաներ էլ են հարկաւոր:

Բայց՝ լաւ է քիչ, քան թէ ոչինչ:
Ա. Սիւնի

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Բ

(Շար. 81րդ բուհն եւ վերջ)

Հայաստանն իր արօտաւէտ լեռներով ներկայացնում է ընդարձակ ապարէզ անանարուծութեան համար, և անհրաժեշտ մի իրողութիւն է, որ ոչ մի տեղ այն աստիճանի տարածւած պարագմունք չէ նա, ինչպէս մեր հայրենիքում: Ընտիր ցեղի ձիեր, ջորիներ, գոմէշներ, եղներ, ոչխարն ու այծը ձեռք ամեն տեղ կը պատահին այստեղ: Հայերն ընդհանրապէս պարագում են ոչխարաբուծութեամբ և գոմէշ ու եղ պահելով: Անուանի են Սասնոյ ոչխարը և Խնուսի գոմէշը: Ոչխարաբուծութիւնը ապահով պարագմունք է. ոչխարաբոյծ իր ունեցած 40-500 և աւելի ոչխարից մի քանիսը ծախելով կարող է և տան ծախսը հոգալ և պետական հարկերը տալ: Բաւական է մասնանիչ անել այն հանգամանքին, որ ոչխարաբոյծ Հայերի մէջ պարտատէր սակաւ է պատահում: Հայաստանի ոչխարը քըշուում է Հալէբ և Սիրիա, ինչպէս և Փոքր Ասիայի մի քանի կողմեր բուրդը արտահանում է մեծ մասամբ Եւրոպա, իսկ մի մասն էլ տեղումս մշակում է: Ոչխարաբոյծ Հայերը պարագում են և երկրագործութեամբ, որով հայթայթում են և իրանց հօցը: Այդ Հայերը կազիտ անտառ են, պինդ հայրենական աւանդութեանց ու եկեղեցական օրէնքների: Վերին աստիճանի մեծ յարգ են ընծայում հոգեւորական դասին ու դարագէտին առհասարակ. պարզ, բացասիրտ ու գիւրագրգիտ:

(1) Տես այդ գրութեան պատճենը Արմենիայի 64 թիւ:

են: Բոլորն էլ համարեա զինուած են: Նրանց ապրուստը ոչնչով տարբերութիւն չունի երկրագործին:

Արհեստի մէջ Հայերը ծանկաշատանում գրաւած են բացառիկ ու նշանաւոր տեղ. դարբիններ, տակաւագործներ, ատաղձագործներ, հիւսններ, սովերիչներ, դերձակներ, կօշկակարներ, պղնձագործներ, ներկարարներ միայն Հայերն են: Մեր վերելիչած ծանկաշատանի բոլոր քաղաքներում արհեստը Հայերի ձեռքն է: Արհեստը տալով աղանջով ապրուստ, տալիս է և կարողութիւն մտածելու յառաջադիմութեան վրայ, և Հայ արհեստաւորներն այստեղ ճարպիկ ու յառաջադէմ վարպետ են: Կան շատ վարպետներ՝ որոնք շինում են արդի եւրոպական կառարելաւ գործուած արհեստի ամենանորը ու ամենաբարդ կազմութեան արտադրութիւններ: Եւ որանով չեն բաւականանում նրանք, աշխատում են իրանք ևս զարգացնել արհեստը ազգային ոգով: Այդ ձգտումը ընդհանուր է Հայ արհեստաւորների մէջ: Յուսալի է որ ապագայում, երբ երկրի ներկայ երեւուն վիճակը կը լաւանայ և մեքենայագիտութիւնը մուտք կը գործի մեր մէջ, արհեստը նշանաւոր զարգացման կը հասնի Հայ արհեստաւորի տաղանդաւոր մտքի շը. նորհով:

Մենք խօսեցինք ընդհանրապէս Հայ ժողովրդի պարագլուխներին վերայ. ցոյց տուինք, որ երկրի ազագայ բարօրութեան հիմը՝ Հայ երկրագործ գիւղացին՝ ինչ վիճակի մէջ է: Հիմայ անցնինք երկրի ներկայ տնտեսական կացութեան վրայ մի ընդհանուր հայեալք գցելու, ընդհանուր գիտողութիւններ անելու: Մենք ներկայացնում ենք միայն պարզ իրողութիւններ առանց նրանց սկզբնապատճառներն որոնելուն ձեռնամուխ լինելու:

Երկրի մէջ չկայ նիւթական հարստութիւն: Վանի, Բաղէշի ու Կարնի գրամատէրներէն ամենանշանաւորի կարողութիւնը 30,000 ոսկուց աւելի չի անցնում: Վերջին թիւը ծանկաշատանի հարստութեան maximumն է: 200 ոսկի ունեցողը լաւ կարողութեան տէր է հաշուում: Այդ նիւթական կարողութիւններն էլ գտնուում են մի քանի անձանց ձեռք՝ որոնք չգործածելու պատճառով հաղիւ գըրամի ամենացածր շահի 5% են ըստանում: Դրամի չըջաբերութիւնը երկրի մէջ օրէցօր նուազում է, նրա պակասութիւնը աւելի ու աւելի ըզգալի է դառնում: Դրամի արժէքը երկրի մէջ բարձր և նիւթի գինը շատ չնչին է: Պետութեան ֆինանսական անկման պատճառով չկայ վարկ ու վստահութիւն առեւտրական յարաբերութեանց հաստատութեան ու տեւականապէս օգտակար լինելուն:

Հայ ժողովրդի տնտեսական դրութիւնը վատ է. երկրագործութիւնը՝ որ բնակչութեան մեծամասնութեան պարագլուխն է, ընկած գրութեան մէջ է: Երկրագործների մեծ մասը

մաշոււմ են Պոլիս, Թիֆլիս ու այլ տեղեր մի քանի ոսկի ձեռք բերելու համար: Նրանցից շատերը տանակ տարիներ չեն տեսնում տաներեւ: Կեանքի պահանջները շատանում են շնորհիւ ժողովրդի օտար երկիրներ յաճախելուն: Իսկ վստակի համեմատաբար պակասումը հսկայական քայլերով առաջ է գնում:

Յաճախում են սովեր, որոնք ըստ պառնում են սմբողջ գաւառներին ամառը թեմա: Ճանապարհների հաղորդակցութեան վատութիւնը արգելում է երկրի բազմազան ու անբաւարար արտադրութիւններն արտահանել Եւրոպա. նրանք ահագին քանակութեամբ մնում են իրանց տեղ և այդպիսով ժողովրդի տնտեսական գործօնութիւնը ռազմանավարելում է: Կամաց կամաց գիւղացու ձեռքից դուրս են գնում անշարժ կալքերը. նրանք ընկնում են վաշխառու մաշտերների ու էֆէնտիների ձեռքը: Հողատէր գիւղացին զրկւում է միակ յոյսից՝ միւլքից: Ժողովրդի ապրուստի անապահովութիւնը աւելանում է պարտատիրութիւնից աւելի եւս. իմ ման եկած անհամար գիւղերի բնակչութեան կեսը համարեա պարտատէր են: Երկրի մէջ չկայ աշխատանքի ազդարար: Վեր առնենք օրավարձը, նրա չափըն է 2, 3-5 դր. բանւորի համար միջին հաշուով ամիսը միայն 10 օր բան է լինում: Ուրեմն օրավարձը օրական գալիս է 0,84-1,66 դրուշ (պէտք է ասել, որ այստեղ բանւորի ուտելիքը վարձողիցն է): Ժողովուրդն այս վիճակի մէջ մի վերլուծիւն է ճանաչում՝ պանդխտանալ: Նա պտնդխտանում է հեռու և մօտ երկիրներ, նա հասնում է Ամերիկա նոյն իսկ: Պանդխտութիւնը մի վարակիչ ախտ է, մի անգամ գնացողը միւս և երրորդ անգամ էլ է գնում: Վաստակած դրամը ջրի պէտէ ծախուում: Յետեւալ վիճակին հասնելով Հայ ընտանիքներից շատերը թողնում են տունն ու արտը, չնչին գնով ծախում են շարժականը և գլուխն առած գնում են մի այլ գաւառ ուր աւելի լաւ է իրանց կարծիքով: Այդպիսի մի գաղթականութիւն զգալի մեծ է գէպի Ալաշկերտ ու Խուս: Այդ տեղեր հիմա կան մօտ 500 տուն գաղթականներ Մանգլիստից, Բուրանլից, Մշու գաւառից, Արճէշից և այլ տեղերից: Դրանց մեծ մասը տնտեսական նեղ դրութիւնից ստիպուած թափուել են այդ երկու գաւառներ և հայր մօբարով են ապրում: Թողնենք դրանց մի քանորդը՝ որի գաղթելու պատճառը տնտեսականը չէ:

Բայց աւելի ստրտափելի ու կործանարէր ուղղութիւն է ստանում գաղթականութիւնը. ծանկաշատանից աւելանում են գաղթականներ Ռուսաստանի ու Պարսկաստանի մէջ: Նրանց կալուածքները անցնում են քրդեր, բէյերի ու շէյխերի ձեռքը: Թէեւ այդ գաղթականութիւնը շատ չնչին չափ ունի առայժմ, բայց տնտեսական ներկայ ճգնաժամը նրա

ընդարձակուելու (և արագ ընդարձակուելուն) երկիւղ է աղբում մեր մէջ:

Ահա ծանկաշատանի ներկայ տնտեսական դրութեան կցկաուրը ներկարգելը. մենք թողնում ենք ընթերցողների դատողութեան ու խոհունութեան եզրակացութիւններ հանելը:

Վերջացնելով մեր նամակը, յիշեցնում ենք ընթերցողներին, որ մի ժողովուրդ, որ տնտեսական այսպիսի դրութեան մէջ է, անկարող է ազգային գոյութեան համար մրցել, եթէ նրա հակառակորդը աւելի ապահովուած է տնտեսապէս: Ուրեմն եթէ թիւրքերի տնտեսական դրութիւնը լաւ լինէր, մեր կարծիքով, հայութիւնը վերջնականապէս ընկած կը լինէր:

Վ. Յ.

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ

Ի ՊԱՏԻՒ ՄԵՄԱՅԻ ԽՄԲԱԳԻՆ

Փարիզէն մեզ կը գրեն հետեւեալը.

«Ամսոյ 11ին տեղի ունեցաւ ի պատիւ Պ. Գ. Արծրունու ճաշկերոյթը Պարիզի Հայերի կողմից բնասորան Մարգերի (Marguery) դահլիճներից մէկում, որտեղ հաւաքուած էին 40ի չափ Հայեր ամեն դասակարգից, ծաշն անցաւ շատ ուրախ և երեւում էր որ Պ. Գ. Արծրունու ներկայութիւնն աւանդին էլ մեծ բաւականութիւն էր պատճառում: Ծաշի վերջ Պ. Թիւյսիւղեան՝ վեր կացաւ և արտասանեց մի ճառ, որտեղ նա մի առ մի թուելով Պ. Արծրունու իր ազգին մատուցած ծառայութիւնները, խնդրեց նորանից որ նա իւր լրագրով օգնէ Պարիզի Հայերին հիմնել Պարիզում մի երկեղեցի (1) և առաջարկեց Արծրունու կենաց: Յետոյ խօսքը մեր երիտասարդ Պօլսեցի բանաստեղծ Փա. Նոստանինն էր, որ մեծ ցաւակցութիւն յայտնելով խօսեցաւ այն բաժանմունքի վերայ, որ գոյութիւն ունի Պարիզի Հայ ուսանողների և վաճառականների մէջ: Նորանից յետոյ խօսեց Պ. Բաբալեան ուսանող, որ բացատրեց այս տարի Պարիզում հիմնուած ուսանողական միութեան նպատակներն և օգտակարութիւնը: Միեւնոյն ժամանակ նա նկատեց որ նիւթական կողմից ուսանողներն անկարող են Միութեան նպատակներն իրագործելու և մեր վաճառականներ պէտք է նորանց ամեն կերպ խրախուսեն: Ներկայ գտնուողներից էլի երկուս, Պ. Յակոբեան Պօլսեցի և Պ. Բրուսալի խօսեցին, և ապա խօսքն իրան Պ. Արծրունուն էր: Պ. Արծրունի բացատրելով մեր վաճառականների և ուսանողների նշանակութիւնը մեր անցեալ և ներկայ կեանքի մէջ, ասեց որ մեր ապագայի յոյսը այդ երկու դասակարգի վերայ է. առաջինը՝ գրամով, իսկ միւսը՝ գիտութեամբ:

(1) Ա՛յ օրհնածներ, ա՛լ բան չգտա՞ր խնդրելու Մշակի խմբագրէն:

ԽՄԲ.

Թեամբ պէտք է ձեռք ձեռքի տըւած առաջ տանին ազգ և հայրենիք, զարգացնելով ուսում և երկրի արդիւնաբերութիւնը:

«Պ. Արծրունու ճառը շատ լաւ տըւաւորութիւն թողեց ամենքի վերայ: Արդէն գիշերվայ ժամ 11ն էր երբ Պ. Արծրունի թողեց ճաշարանը: Մնացած հիւրեր էլ կամաց կամաց ցրուեցան, տանելով իւրեանց հետ ամենալաւ յիշատակներ այդ երեկոյցից:»

ԱՆՏԱՐԲԵՐԸ

Կայէնի ընկեր, դըժոխքի պատկեր թէ կուղես տեսնել, աստ անդ մի՛ փնտռեք:

Անտարբեր մարդին դու նայէ երես, ճշգրիտ, ճիշդ նման դու հոն կը գըտնես:

Ապառաժ ժայռից, խիստ որձաքարից,

Նոյն իսկ պողպատ ու աղամանդից Աւելի կարծր է անտարբերի սիրտ. Նա չունի մի ծակ, ոչ դուռ և ոչ երդ:

Երբ մի աղգական և կամ հայր ու մայր

Ընկեր ու որդի, հարազատ եղբայր Նրա կող կըշտին կամ աչքի առաջ իննան ու մեռնին, չհանէ մի հաւառ:

Ալ ազգ, հայրենիք, սրբազան տեղիք

Փճանան, քանդուին ունի՞ մի արժէք Անտարբերի քով, կամ ազատութիւն Եւ տաք տաք թափուած հերոսի տիրւն:

Նրա խելը ու միտք միայն ինքն է ինք:

Շըջապատը խիստ նեղ է, բոլորտիք Անցած ու դարձած չը շարժէ նրան. Կարծես մեռել է դրած գերեզման:

Լացի, խնդումի քարոզ ու խօսքեր

Ասա, համոզէ, կուղես պաղատիր, Թէ խըրատ խելին, սապոնը սեւին

Կաղզէ, խօսքերդ ալ սառն անտարբերին:

Ինձ հարցնես, սրանց, գիտե՞ս, ինչ պէտք է

—Առնես մի սո՛ւր սուր պողպատ երկըժէ

Որ ժայռը փշրէ լաղամանդ խաղէ, Խուփ տաս կուռ սրտին. արիւնը վազէ:

Թէ կարցար ուժով էդ բացուած ծակէն

Մտցնել սրտում հայութեան ոգին Լաւ. իսկ թէ ոչ, թո՛ղ կըլըրվի մեռնի:

Անպէտք ծառ մինչ ե՞րբ երկիր խափանէ:

Արմենակ

Հայեր ի Ռուսիա

Իշմիածնի Գէորգեան ձեմարանի տեսուչ Պրն. Արշակ Նահապետեանց յունիս 18/30ին վարդապետ ձեռնադրուել է Վեհ. Կաթողիկոսի հրամանով և Գեր. Ներսէս եպիսկոպոս Խիւտավէրտեանի ձեռքով: Հայր Նա-

Հասկանալի (հասկանալի) նախագիշտան որ բառական երկար ժամանակ ճեպի պաշտօն վարած է թիֆլիզի ներսիսեան վարժարանի և էյմիաճնի Դէսիգեան ճեմարանին մէջ, Վեհ. Կաթողիկոսի հրամանովն պիտի շարունակէ իւր տեսչական պաշտօն ճեմարանին մէջ :

Այնքան ընդունալի մի քանի Հայեր որոնք Ձատիկի օրը գինովնալով մի քանի ռուս զինուորներ և սպայներ սպաննած էին, զինուորական ատեսնի կողմէն խիստ դատաւարանի ենթարկուած էին : Այժմ անգլիական թերթերն կիմայունեն որ յիշեալ ատեսնի վճռին համեմատ՝ Ալեքսանդրապօլցի Հայերէն Յը կախաղան հանուեր և 10ի չափ ալ աքսոր զրկուեր են :

Պետերբուրգէն Մեծ. Պ. Մկրտիչ Սանտարեանց 500 ֆրանգ նուէր զրկեր է Կ. Պօլիս Խաղաղի Դալֆայեան Որբանոցի Հիմնադիր Սրբուհի Մայրապետին :

Կարսի նախկին Առաջնորդ Գեր. Գրիգորիս եպիսկոպոս Այուսեանց՝ Վեհ. Կաթողիկոսի հրամանով, վանահայր կարգուած է Պարսկաստանի Ս. Թադէոս Առաքեալ նշանաւոր վանքին :

Թիւրքիական լուրեր

Թայպիզ կը հեռագրեն Վիէնայէն թէ՛ «Թիւրք կառավարութիւնը որ մինչև այժմ անորոշ դերք մը ունեցած էր Երբեակի գաղնակցութեան նկատմամբ, 15 օրէ ի վեր որոշապէս յարած է այդ գաղնակցութեան : Անգլիական դեսպանը շատ աշխատած է Սուլթանի քաղաքականութեան այդ փոփոխութեան : Թէև Սուլթանը բացարձակապէս գաղնակցութեան միացած չէ երբեք պետութիւններին հետ, բայց այդ գաղնակց տէրութիւնները քաղաքականութեան ինք ալ համաձայնած է, այնպէս որ հակառակ արդիւնք ձեռք բերելու համար Ռուսիայի արած ընդդէմ ջանքերն ոչնչացած են : Ռուսիան, կըսէ Թայպիզ Վիէնայի թղթակիցը, քերականական դեսպանի օգնութեամբ կաշխատէր կառավարներ ձգել Սուլթանի մշտնջեն մէջ և Եպարքոսին նկատմամբ ալ անվտանգութիւն ներշնչել : Սուլթանը յանկարծօրէն ուզեց թողնել իւր վրայէ ֆրանքօ—ռուսական ազդեցութիւնը և սկսաւ ինքնուրոյն կերպով առաջարկներ ներկայացունել Ալեքսիանին, այնպէս որ օսմանեան քաղաքականութեան համար մի նոր դարաշրջան պիտի սկսի այժմ » :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Աւստրական կառավարութիւնը նկատի առնելով Սերպիայի այժմեան վտանգաւոր դրութիւնը ուր ներքին պատերազմների և անկայունութեան սկիւղ մօտալուտ կերեւի, մի գաղտնի նոսր մէջ խորհրդակցեալ թէ ինչ ժամանակ անհրաժեշտ կը լինի որ Աւստրիան զօրքով միջամտէ Սերպիա : Պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ ամեն պատրաստութիւններ տեսնուած են երկու զօրաբանակ մտցունելու համար Սերպիայի մէջ :

Կը կարծուի որ եթէ ներքին պատերազմ ծագէ Սերպիայի մէջ, Միլան թագաւորը Պելլրատ պիտի մնայ և Աւստրիայի օգնութիւնը պիտի խնդրէ : Աւստրիական կառավարութիւնը չպիտի խառնուի Սերպիայի ներքին վեճերին և երկպառակութիւններին, այլ պիտի սպասէ որ իր միջամտութիւն խնդրուի : Ուրիշ բան է եթէ Ռուսիա, մինչև անգամ անուղղակի կերպով, միջամտէ Սերպիայի գործերին և հետեւապէս Աւստրիայի ալ սպասելու համարութիւնը սպասէ :

Ռուս սպայների հետգնտէ շատնալը Սերպիայի մէջ՝ զանազան մեկնութիւններով առիթ եղած է : Ոմանք կենթադրեն թէ Աւստրիային Ռուսիայի հետ կռուի բըռնուելը մօտալուտ է, Սրբեկեան խընդրին մի նոր լուծում տալու համար :

«ՀԱՅԵՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒՅԻՆ» ՀԱՅՈՑ

ՆԱՍԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՅՆԵՐ

« Հայոց Հայրենասիրական Միութեան » նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ Ժողովրդի տեղական պետքերին համեմատ : Հայ Ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատութիւն ինքզինք կառավարելու օրով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին :

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ : Կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Աղլին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որպէսք է և նիւթապէս ու բարոյագէտ կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին Հայրենիքի ազատութեան դօրին :

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրեն լրագիր, կը հարգուի թէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հարգուի, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարանակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եւանդը արծարծելու Հայրենի մէջ :

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցել կամ թղթակցել ուզողներն պէտք է գիմեն հետեւեալ հասցէին .

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԿԱՆԻԱՆ
2. ԳԱՄԱՌ. ԲԱԹԻՊՈ—ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այլոքեցն աւարտելուն : (Մեծ անուն Հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր

նոստաւորներէն Յը՝ որոնք իւր «Բանաստեղծութիւններ»-ի հաւաքածոյին մէջ չեն գտնուիր, առանձին տետրակով հրատարակուած են) : Այս տետրակէ սրի շահը բարեգործական մի նպատակի յատկացած է, 50 հատը մէկ անգամէն գնողին կը տրուի 50 հատը 2 ֆրանգ 50 սանթիմի, որ ըսել է հատը 5 սանթիմ կամ 10 վարա թրքական :

Հատով կը ծախուի 0.10 սիմ.

Վերոյգրեալ բոլոր գիրքերը կը ծախուին, փոստի ծախքը Արմ. Գիւլի խմբագրատունէն վճարուելով :

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

1878ին Պէրլին գնացած Հայ պատուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ թղթի վրայ առնուած և պատուիրակների անուններն հայերէն և ֆրանսերէն տառերով միանգամայն տըպագրուած, կը ծախուի Արմ. Գիւլի խմբագրատունը, Գիւլին է 1 ֆրանգ, փոստի ծախքն խմբագրատունէն վճարուելով :

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմ. Գիւլի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չգրկուիր :

ՍԻՍՈՒՄՆ Կամ Համապատու հայկական Կիլիկիոյ. Հ. Ղեւնդ Ալիշանի այս հրաշակերտ՝ ոչ միայն ամենամեծ պատիւ կը բերէ բազմահրատ հեղինակի հայրենադիրութեան և հայրենասիրական զգացման, այլ և մեծ պարծանք է ամբողջ հայութեան համար օրի փառաւոր յիշատակներն աւերակներէ մէջէն և դաւաւոր փոշիների տակէն դուրս բերել յայտնուած է : Կիլիկիան, մեր վերջին թագաւորութեան օրանն ու գերեզմանը, ներկայացուած է այս գրքի մէջ իւր ամեն մանրամասնութիւններով : Ընթերցողը կը գտնէ այնտեղ պատմական, աշխարհագրական, տեղագրական, բնափոսական ևն. ևն. հին ու նոր տեղեկութիւններ, Հայ թագաւորների հրովարտական, իշխանաւարական, դատաւարական ևն. հետաքրքրաշարժ ծանօթութիւններ որոնք Ալիշանի պէս բազմահմուտ մի անձի ուսումնասիրութեան և խուզարկութեան արդիւնքն եղած են : Հայ դրականութեան մէջ երեւցած այդ հրաշակերտ՝ որ հայրենաւորէր վարդապետին Հ. Ղեւնդ Ալիշանի ճարտար և անխնայ ձեռքովը կանգնած է ցոյց տալու համար մեր Կիլիկիան թագաւորութեան փառքն ու պարծանքը, արժան է որ զարգարէ ամեն մէկ Հայի գրագրանը զի ամեն Հայ իրաւունք ունի պարծենալու անով :

ՍԻՍՈՒՄՆԻ առաջնակարգ տետրակը (լաւագոյն թղթի վրայ տպագր-

րուած և 15ի չափ գունաւոր պատկերներով և *պարզեւագիւրներով (53 ֆրանգ :

Նայել Բ. կարգի (առանց գունաւոր պատկերների) 40 ֆրգ.

Նայելին ՀԱՄԱՌՈՑՈՒԹԻՒՆԵՐ (Այս վերջին տետրակ որ 1885 թ. «Բազմաւեպ»-ի իւր վերջին եւամսեայ պրակն հրատարակուած է, աշխարհաբար լեզուով քաղուածներ կը ներկայացունէ ՍԻՍՈՒՄՆԵՆ որ գրուած է գրաբար լեզուով-թէ և ոչ խրթին և անհասկանալի ոճով — և ծանօթութիւններ կուտայ Սիսուանի պարտականութիւններին վրայ այնպէս որ զայն չունեցողին ցանկութիւնը կը գրգռէ ունենալու համար և ունեցողին ալ մի լաւ առաջնորդ կը լինի այդ ընդարձակ աշխատութեան մէջ գիտող աչքով չըջելու և հետազոտելու համար : 3 ֆր. 50 սնթ.

ԿԻԼԻԿԻԱՅԻՆ. — Եւրոպայի զանազան կողմերն և այլ տեղեր ցրուած Հայ գաղթականութիւններին մէջ դժբաղդապէս շատեր կան մեր հայրենակիցներէ որոնք թուրքերէն խօսիչ գիտեն բայց հայերէն լեզուն չեն հասկնար որ կարգան իրենց ազգային լեզուով գրուած «Հայոց պատմութիւն»ներն : Այդպիսիներէն կը ներկայացունենք ահա ԿԻԼԻԿԻԱՅԻՆ որ 2ամէն Հ. Միքայէլ վարդապետի գրած եւահաստոր ընդարձակ Հայոց պատմութեան քաղելով մէկ հատորի մէջ ամփոփուած և հայերէն տառերով ու թրքերէն լեզուով գրուած, կը ներկայացունէ մեր Հայ ազգի պատմութիւնը :

Գիւլին է 5 ֆր. և 60 սանթիմ, փոստի ծախքը վճարուելով Արմ. Գիւլի խմբագրատունէն : Իսկ Մարտէլի մէջ գնողներին համար 5 ֆրանգ :

Գամառ. Գալիլայ — ԱԶԱՏ ԵՐԳԵՐ (Գամառ. Գալիլայի «Բանաստեղծութիւններ»-էն Ազատ Երգերի մասը առանձին տետրակով տպագրուած) 20 սնթ.

ԱԶԱՏԱՅԻՆ (Վեհակի Միութեան Պատ. Միտրանութեան հրատարակած այս գիրք որ 226 երեսներ բաղկացած է, կը բացատրէ թէ ինչու համար և ինչպէս պէտք է որ մարդ սիրէ իւր ազգ և հայրենիք և ցոյց կուտայ թէ ինչ բարոյական պահանջներ կը տրեւն մեր ազգի մէջ թէ՛ օտար ազգերի և թէ՛ մեր ազգի պատմութեան արդասէր անձերի օրինակներ բերելով, անոնց կենսագրութիւններ կը ներկայացունէ բնութեանը ինչ և Կ. Պօլիս հին աշխարհաբանի ոճն ունի և տեղ տեղ մի քանի բառերի թուրքերէն եւ նշանակուած է փակագծի մէջ, առանձններն ալ զիւրահասակալի լինելու համար) : 2 ֆր. 70 սնթ.

ՏՆՈՐԷՆ—ԻՄԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐԹՈՒԿԱՆԻԱՆ

Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալիանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLE
rue Vacon 50.